

Pot ser una mera suggerència pseudo-etimològica vergonyant, sense acabar-ho de dir.

Parota, -ote, V. *parot* Paròtida, *parotiditis*, V. *orella* Paroxismal, *paroxisme*, *paroxismic*, *paroxiton*, V. *òxid* *Parpal*, *parpalada*, *parpaler*, -era, *parpalina*, V. *pal* *Parpall*, *parpalla*, V. *parpella* *Parpalla* (moneda), V. *perpre* *Parpallejar*, V. *parpella* *Parpalló*, *parpallol*, V. *papallona* *Parpallola* (moneda), V. *perpre* *Parpalleolejar*, V. *papallona* *Parpana*, V. *pestanya* *Parpanyol*, -nyola, V. *parpella* *Parpell* en el sentit de *palmell* és corrupció d'aquest per confusió amb *palpar*

PARPELLA, junt amb les variants dialectals *pàlpet*, *parpall* i *pipella*, i la forma PALPETRA del llatí popular, constitueix una de les diverses alteracions, degudes a diferents factors, que sofrí el ll. PALPEBRA id. en les llengües romàniques. □ 1.ª doc.: *pàlpet*, 2.ª meitat S. XIV; *parpall*, val., c. 1800; *pipella* bal., princ. segle XIX; *parpella*, Lab. 1864.

En el *Libre de la Figura de l'Ull* atribuït a Alcoati, i traduït de l'àrab al català per Mestre Joan Jacme (ms. de la 2.ª meitat del S. XIV), p. p. Lluís Faraudo (Bna. 1933), es tracta dels mals i medicina dels *palpetz* o *palpet* (segurament s'ha d'accentuar *pàlpet*, encara que no ens consti) en un seguit de 22 rúbriques, en quasi totes les quals surt el mot diverses vegades (també en algun altre capítol, f° 43r2.7f. etc.), des del f° 47v al 57v: «les malalties qui vénen els *palpetz*», «de ronya dels *palpetz*», «la péra dels *palpetz*» («humiditat que s'jela en la un dels *palpetz*», «gira lo *palpet* e sia presa ---»), «con se té lo *palpet* ab lo blanc de l'uyl», «del ronçament del *palpet*» etc.

Com passa tan sovint, en la nostra lexicografia històrica, amb grans sèries de mots (la major part dels que no són verbs, partícules i noms cabdals o aptes per figurar en documentació comercial, jurídica etc.), la informació històrica de què disposem sobre aquest és força deficient. Això en part s'explica perquè el llenguatge parlat usa poc en aquest cas el terme propi, parlant només de les *pestanyes*, les *celles* etc., o usant expressions indirectes. Per això en el tractat d'anatomia que inclou OPou en el seu *TbPu.*, tot i ser de lèxic molt ric i complet, es nota que tradueix els corresponents mots llatins amb expressions àmplies o circumlocucions, sense donar-nos cap mot català que ho designi pròpiament: «PARTS DEL COS --- los ulls: oculi; la *pelleta* que cobra los ulls: *gena*; los pelets que estan en ella: cilium; la vora a hon estan apegats los pelets, o pestanyes: *palpebra*; la nina del ull ---» (p. 246).

La forma del mot usada per Alcoati només reapareix en les *Medicines Particulars* d'Ibn Wáfid, quasi contemporani d'aquell i p. p. el mateix Faraudo («--- can és posada sobre 'ls *palpetz* ablandeix-los» 174). Avui sobreviuria com a *pàlpet* a Tremp i com a *pàrpæt* a Cadaqués, que ben arbitràriament suposa castellanisme *AlcM*; per més que avui cal desaconsellar resoltament l'ús, en la llengua comuna, d'aquest

extraordinari arcaisme de la isolada i llunyana península. Forma intermèdia entre aquest arcaisme i el modern *parpella* fou *paupella* (< *palpella*): «les *paupelles* del ull», *Decam.* VI, § 10, 375.1f. (frase afegida, que no figura en el text it.), en la qual la vocalització *l > u* féu innecessària la dissimilació en *r* que la forma moderna presenta.

Per a les formes que el mot ha revestit en aranès i gascó, V. encara l'article *paupeta* del *Diccionari Aranès* que estic redactant.

El terme normal, ben conegut, en la nostra llengua és *parpella*: a aquest convé atènr-se per més curiós que sigui no trobar-ne documentació precisa fins al S. XIX; i encara, havent estat oblidat per Belv. i el primer Lab., no suplí aquest el seu descuit fins a l'ed. de 1864 («*parpellas*: párpados, *palpebrae*»). Una forma igual a la llatina va estar en ús, i les fonts on figura ens fan dubtar que fos un mot verament manllevat del llatí: «*palpebres*: palpebris», JnEsteve (*LiEleg.*), el registra Sanelo (I, 112r2, no CROs), el *DAg.* li atribueix el sentit de 'pestanya' a Val. (no documentat), i l'usà MilàF en la seva èpica, accentuant-lo en la *e*: «Galind cau en los brassos del gendre seu, / qui li clou les *palpebres* fort piament» (*Mort de Galind*, v. 77).

Però els més autoritzats escr. Renaix. se serveixen en nobles passatges, tant del mot mateix com dels seus derivats: «Morí: y de la despulla del cos, sa ànima salva, / vers l'esbart de ses filles, les Plèyades, volà, / dret als aurífics porxes, endomassats, de l'alba, / desde ahont, condolidés, allargan-li la mà; / senglotejant les altres aguaytan la coloma, / amunt, amunt, tan d'hora pujar-se'ls-en al cel; / après, al esboyrar-se de llàgrimes la broma / que la encortina, vehuen *parpellejà* un estel: / és Hèspcr, que a l'Aurora badar sol les *parpelles*, / ans d'aclucar les seves son ull, enlluernat, / y, al vespre, apar que semble de voliors d'estrelles / lo cel, seguint lo ròssec del sol, ja tramontat», *Atl.* x, 19a; «Al primer raig de llum que la *parpella* / fereix, del finestral de la capella, / diu missa 'l bisbe monjo per Gentil», «Per Exalada / la nit darrera és arribada / --- / del llit saltam / y a mig vestir al chor baxam: / és la capella, / com ull al cloure sa *parpella*, / niu de foscor / ---», *Canigó* (IX, 36a, 59.149).

Encara que no sigui freqüent en el parlar del poble, ens en consta l'ús popular en grans zones de la llengua, sobretot en les comarques del Nordest, Nord i Nordoest: vaig constatar que pertany al llenguatge usual *parpèlta* a la Vall Ferrera (Àreu, 1933), on també usen *pestanya* amb aquest sentit; en el domini ross. (fins al Capcir: «*los parpèllos*: els pèls i la carn» a Formiguera, 1960, o sigui que allà designa també les pestanyes) i fins a l'Alguer (*BDLC* XIII, 268); *AlcM* el localitza en cinc comarques al Nord de Bna., i també al Pall., Tremp i Gandsa.¹ És segur que el que més usaven els catalans conqueridors de Sardenya era ja *parpella*, no sols perquè s'ha mantingut així a l'Alguer, sinó perquè del català és manllevat (amb lleu adaptació fonètica) el campidanès *prapedda*, com ja va donar-se'n MLWagner (*RFE* IX, 262; *ASNSL* CXXXV, 107).